

Breakaway Shuls in Halacha

במדבר פרשת קרח פרק יז

(ד) ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו השרפים וירקעום צפוי למזבח: (ה) זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יקוק ולא יהיה קקרח וכעדתו כאשר דבר יקוק ביד משה לו:

יראים שנ"ז

לא יהיה קקרח. צוה הב"ה שלא יערער אדם על הכהונה שלא יאמר אדם למה יעבוד כהן ואני לא אעבוד, וכן לא יערער על כל אדם ואדם שנתן לו כבוד במצות היוצא דכתיב בפ' ויקח קרח "ולא יהיה קקרח וכעדתו" שערער על משה ואהרן כדכתיב ומדוע תתנשאו על קהל ה'.

שולחן ערוך אורח חיים צ'

(ט) ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור, ואם הוא אנוס שאינו יכל לבוא לבית הכנסת, יכונן להתפלל בשעה שהצבור מתפלל. ונה"ה בני אדם הדרים ב'שובים, ואין להם מנין, מכל מקום יתפללו שחרית וערבית בזמן שהצבור מתפללים (סמ"ג). וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הצבור, והוא מתפלל ביחיד, אף על פי כן יתפלל בבית הכנסת.

שולחן ערוך אורח חיים קנג:י"ז

(יז) מי שהיה בביתו בית הכנסת ימים רבים, אין הצבור רשאים לשנותו בבית אחר.

משנה ברורה שם

(צ) אין וכו' - מפני דרכי שלום שלא יאמרו על ב"ב זה אנשים שאינם מהוגנים הם ולפיכך נמנעו הצבור מלהתפלל שם ולכן אפ"י יש להצבור קצת טעם בדבר נמי אינם רשאים:
(צא) הצבור – ואם רק מקצת מהצבור רוצים להתפרד ולהתפלל במקום אחר רשאים כיון שגם בביתו מתפללים קצת ולא נתבטל ממנו המצוה בשום פעם.

לבוש שם

מי שהיתה בית הכנסת בביתו ימים רבים לא אין הציבור יכולין לשנותה לבית אחר, שכבר זכה הוא במצוה משום דרכי שלום. ונראה דוקא לשנותו מבית זה לבית של יחיד אחר, אבל אם רוצים לבנות בית הכנסת קבוע לכולן במקום שהוא של כולם רשאים, שאין בזה משום דרכי שלום:

• שו"ת הריב"ש סימן רנג

... גם מה שאמרת אם באו יחידים לעשות להם מדרש לתפלה וקמו אנשים למנוע, אם נתן לשמוע, ודאי משתקין אותו בניזיפה שמעכבין את הרבים מלעשות מצוה ואין עון גדול מזה. וכבר מנה הרמב"ם ז"ל זה באותן כ"ד דברי' שב"ד נזקקי' לנדודת העובר, ואיתא בירושלמי דמועד קטן (פ"ג ה"א) "מעכב רבים מלעשות מצוה צריך נדוי." ואם נותנין טעם לדבריהם מפני ישוב הבית הכנסת שלא תחרב אז הקהל מעיינין בדבר ועושין תקנה לקיים את שתיהן

שולחן ערוך חושן משפט קסב:ז

הגה: וקמו שהדין במבוי כן הדין במקומות של בית הכנסת. לכן עשיר שיש לו מקומות רבים, ובני הכנסת באים להוסיף ספסלים בבית הכנסת במקומות הפנוים כדי להרויח הצדקה ושיבואו רבים להתפלל, או שיחידים רוצים לישוב באמצע הדרך, העשיר יכול למחות בטענה שמצד לו הדרך או מרבה עליו הדרך.

מיהו, אם יש מנהג בעיר הולכין אחריו. ויכולין בני הפנסת לתקן שכל מי שיש לו מקום שאינו צריך לו שישפירונו בקצבה הנראה להם.
ואם רוצים לבנות להם בית הפנסת אחר, או יחידים הבאים לבנות להם בית הפנסת, אין אחרים יכולין למחות בידם, והמוחה ראוי לנזיפה (ריב"ש סימן רנ"ג).

שו"ת מנחת יצחק חלק ז סימן ד

... מ"מ הרי כתב הריב"ש שם (סי' רנ"ג) דאם נותנים טעם לדבריהם מפני ישוב ביהכ"נ שלא תחרב אז הקהל מעינין בדבר ועושין תקנה לקיים שניהם עכ"ל, הרי מוכח מדבריו דהיא דא"א לקיים שניהם אז מוחין מלחלק.

• שו"ת רבי אליהו מזרחי (הרא"ם) סימן נג

... הנה מכל אלו הפנים שורת הדין נותנת שיתנו כל ההקדשות בידי הכת הגדולה שיעשו בהם כרצונם אם להפקידם ביד מי שירצו ואם לפזרם באי זו מצוה שירצו, וגדולה מזו אני אומר שאפילו הם אינם רשאים לקבוע כת לעצמם מכיון שמתחלה שלא כדין נעשת אבל ראוי שילכו להתפלל עם הכת האחרת ולהשלים עמהם ויהיו כלם לאחדים כאשר היו בראשונה כדי שתתקיים גזרת תורתנו הקדושה דאחרי רבים להטות במקומה, ואחר כך אם ירצו יחיד או רבים לצאת מחמת שאין הבית מכילה אותם או מחמת סבות אחרות שאין מחמת חלוק הדיעות שביניהם הנה הרשות בידם, אבל שיצאו מאותו כנסת מחמת שהם רוצים לקיים דעותיהם ולבטל דעת הרבים הפך גזרת התורה הוה ליה כמו הדיינים שנתועדו ושמעו דברי הבעלי רבים וכשנחלקו בדעותיהם באותו דין וראו המועטים שרבו דיעות החולקים עליהם קמו והלכו להם ולא רצו לקיים גזרת אחרי רבים להטות שהם עוברים במצות עשה דאחרי רבים להטות.

מגן אברהם אורח חיים קנד:כג

... המעכב לבנות בה"כ אפי' יש בה"כ אחרת בעיר מונע הרבים מלעשות מצוה (ריב"ש רל"א ורל"ג ר"י הלוי מ"ד מ"ה) ומדברי הרא"ם ח"א נ"ג נראה שס"ל דאם הב"ה מכילה אותם אסורים ליפרד, וכ"כ במשפטי שמואל סי' מ"א, ועיין בהר"ש הלוי סימן ה': כתב בכ"ה שהקהל יכולים לגזור שלא יתפללו י' חוץ לבה"כ מפני מראית העין מפני האומות שיסברו שהם רבים וגם מפני היחידים שאין נותנים המסים.

• שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תעב (תתקי)

... גרסינן בפ' אין עומדין. "אין עומדין להתפלל לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך מריבה ולא מתוך כעס" ותו גרסינן "ר' חנינא בימא דריתחא לא הוה מצלי פי' ביום שהיה כועס." תו גרסינן כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל. "תו גרסינן "שמואל לא הוה מתפלל בביתא דאית ביה שכרא מפני הריח שהיה טורדו ומונעו מלהתכוין." למדת מכל הני שלא יתפלל אדם לא במקום שטורד מחשבתו ולא בזמן שמבטל את כוונתו ומעתה היחיד או הרבים שיש להם איבה או שנאה או כעס או מריבה עם הצבור אין תפלתם רצויה ואסור להם להתפלל שם שמחשבתו טרודה ולא יוכל לכוין בתפלתם וכ"ש אם מכעיסין אותו על פניו תמיד וכ"ש אם הכעס הוא עם מנהיגי הקהל, ואי לאו דמיסתפינא הוה אמינא דטב ליה להתפלל ביחיד מלהתפלל בחברת בני אדם שאין דעתו נוחה מהם. עוד יש טעם אחר דאין ראוי לאדם שיתפלל אלא במקום שלבו חפץ. כי היכי דאמרינן אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ וטעמו של דבר כי בהביט האדם אל מי שדעתו נוחה בו נפשו מתעוררת אל הכוונה השלימה ודעתו מתרחבת ולבו שמח ונחה עליו אז רוח ה' כענין שאמרו בנבואה:

.... וכל זה בזמן שכולם לב אחד הוא שקילוסן עולה יפה. אבל אם חלק לבם יותר טוב הוא שיתפללו כל כת לעצמה ולא שייך הכא לא חזקתו ולא חזקתו אבותיו כדכתיבנא. ולא טענה בדברי לומר שאני סובר שהחלוקה טובה ח"ו דקרא כתיב "חבור עצבים אפרים הנח לו חלק לבם עתה יאשמו וגו'" אלא צריך

להשתדל שיהיו לב אחד לאביהם שבשמים ואם אי אפשר אלא שתמיד הם מתקוטטין והם במחלוקת דחה הרע במיעוטו:

פתחי תשובה חושן משפט קס"ב:ז'

(ו) אין אחרים יכולים למחות – עי' במג"א סימן קנ"ד סס"ק כ"ג שכ' על זה וז"ל "ומדברי הרא"ם ח"א סימן נ"ג נראה שס"ל דאם הב"ה מכילה אותם אסורים ליפרד וכ"כ במשפטי שמואל סי' מ"א" עכ"ל. ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תע"ב מבואר שם דכל זה בזמן שכולם לב אחד שאז קילוסן עולה יפה אבל אם יש פירוד לבבות ביניהם ואי אפשר לקרבם רק תמיד הם במחלוקת ומתקוטטין זע"ז יותר טוב הוא שיתפללו כל כת לעצמה ולא שייך הכא לא חזקתו ולא חזקת אבותיו עש"ב וכ"כ בתשובת חתם סופר חח"מ סי' י"ב אות ג' על נידון דשם ורמז שם לדברי רדב"ז הנ"ל ע"ש.

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן לו

לכבוד הרב החריף הבקי מו"ה ראובן ישע'י נ"י דומ"ץ בק"ק ווייסליטץ.
בדבר שאלתו. בית אשר נתיסדה ונבנתה לבית המדרש ולשם בית תפלה זה כמאה שנים מהצדיק ר' דוד ווייסליצער ז"ל. ואחריו קם נכדו הרמ"ד נ"י בבית הנ"ל לכלכל את שיבתו מנדיבי עם אשר נתוועדו שם להתפלל. וכעת קם עליו איש אחד ועשה בית תפלה בביתו. הסיג גבול לרמ"ד הנ"ל לקחת את האנשים המתפללים בבית המדרש הנ"ל. והלך הרמ"ד הנ"ל למחות לו בגוברניע, שלא לתת לו רשיון על בית התפלה שלו. אם נקרא מוסר. ואם מותר להתפלל אצלו בבית המדרש הנ"ל. ואם מותר להתפלל אצל המסיג גבול הנ"ל:
... ה) והנוגע לשורת הדין. אם מותר לזה השני לעשות בית תפלה בביתו הוא. אם לא הי' בית ראשון נמסרה לכל הציבור, ויש טעם לחלק העם לחצי. גם אם לא לקח כל פרנסתו רק פיחת מפרנסתו. ואם שלש אלה לא יעשה לו אסור לזה השני לעשות בית תפלה:

שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק א סימן לח

ברור טעמי הפס"ד בדבר אנשים שהלכו מביהכ"נ של רבי אחד שהתפללו אצלו ויסדו בגבולו ביהכ"נ אחר על עצם הליכה משם וקפוח פרנסתו ח' דעשי"ת תשי"ח.
בדבר הרבי שתבע מאלו שהתפללו אצלו מיום שקנה ביהכ"נ שלו קרוב לשלש שנים ואח"כ יסדו בגבולו ביהכ"נ אחר אשר ע"י זה השיגו גבולו וקפחו פרנסתו וגם הוזל שיוי ביהכ"נ שלו ע"י זה אשר אי אפשר למכרו בלא הפסד גדול מאד כי לביהמ"ד אינו שוה כלום ולדירה וכדומה אין למי למכור משום שיצטרכו להוציא הרבה, כי אם לא היו מייסדים ביהכ"נ אחר כל מי שהיה דר שם ואף מי שהיה בא אח"כ לדור שם היה מתפלל אצלו, ואף שיש שם עוד ביהכ"נ אבל אינו לפי רוח היראים ועתה כשיסדו הם שהם אנשים חשובים הלכו הרבה מהיראים שהיו הולכים אצלו לביהכ"נ שיסדו הם. והם השיבו כי לא היה אפשר להם להתפלל בביהכ"נ של רב זה, מצד שינויים בנוסח ובניגון התפלה אשר הוא בלבול גדול להתפללים שלא הורגלו בזה, וגם מצד שדרכו של הרב לקלל ולהפחיד ולבזות כמו שאירע איזה פעמים שזה קשה לסבול, וגם שאיזה המתפללים שם זלזלו את רבם הצדיק שא"א להם לסבול זה ולכן היה להם הרשות להפרד ולקבוע ביהכ"נ אחר, ואומרים שלא עשו שום פעולה ולא בדברים להמשיך אנשים שילכו לביהכ"נ שלהם. והרבי השיב שבכל העת היה בשלום עם כל אדם והפחדות שלו היה רק פעם אחת להציל את עצמו מהוצאת שם רע ופעם השני לא היה ענין הפחדה רק התעוררות בעלמא שכל אחד צריך רחמים ויותר לא היה שוב חרחורי דברים ביניהם.

הנכון לע"ד שלא היה רשות לא להם ולא לשום אדם ליסד ביהכ"נ אחר במקום הסמוך שע"י זה ודאי שהרבה מאלו שהיו הולכים אצלו כשלא היו מייסדים ביהכ"נ האחר ילכו לביהכ"נ האחר שיסדו דיש בזה איסור מהפך בחררה ויורד לאומנות חברו כמבואר בחת"ס חלק חו"מ סימן ס"א דבדבר שאין מקום לשניהם איכא איסור יורד לאומנות חברו אף לבר מאתיה אף לר"ה בדר"י ב"ב דף כ"א והובא בפ"ת סימן קנ"ו סק"ג. ואף שעדיין נשארו אצלו אנשים שמתפללים שם כיון שהוקטן המנין כל כך עד שאין לו כדי חייו והוזל ע"י זה ביהכ"נ שלו בהרבה מאד הוא ודאי קפוח הפרנסה שאסור. ומפורש כן ברש"י ב"מ דף ע"א ד"ה יורד דאף רק למעט מזונותיו של חברו אסור בדין יורד לאומנות חברו משום דלמעט מכדי חייו הוא כפסוק לגמרי. ופשוט שכדי חייו מיקרי כדרך ההוצאה לאנשים בינונים

ממדרגתו בחשיבות, וראיה מכדי חייו שהתירו להלוות לנכרים בריבית שהכוונה לכל ההוצאה לא רק למזונות לבד וכן הוא באיסור יורד לחייו שהוא בממעט לו שלא יהיה לו כדי הוצאתו אף שעדיין ישאר לו למזונות מצומצמין. וכ"ש הכא שמייסדי ביהכ"נ האחר אינו להרוחה שיותר אסור כי כל הטעם שמתיר ר"ה בדר"י לבר מבואה ידיה הוא מטעם אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי, שהוא מטעם שהראשון ג"כ לא היה לו רשות לאסור עליו לקפחו מלהרויח מעסק כזה, ולא שייך זה בעושה השני שלא להרוחה שנמצא שהראשון אינו מקפחו בכלום והשני מקפח לראשון שבזה מסתבר שאסור אף שהוא רק להפחית ולא לקפח לגמרי. ויותר מזה מצינו ביו"ד ס"ו רמ"ה ברב שמותר מצד קנאת סופרים ללמד לרבים אף שיש שם רב ומ"מ אסור לקפח פרנסת הראשון בדברים שהם בהיתר ברור, ואף בדברים שהוא פרס שאנו בושים כמו מגיטין וחליצה נמי כתב הש"ך ס"ק ט"ו שמצד המנהג אפשר יש למחות בזה, ואיירי התם ברב שלא קבלוהו כפועל לשלם לו בעניני הכנסה אלו כמפורש בד"מ שם ובתה"ד סימן קכ"ו וסימן קכ"ח, ומש"כ ברמ"א כגון שהקהל קבלו הראשון עליהם לרב כוונתו רק שקבלוהו לקראו רב וממילא היו נותנים לו כל אחד שהטריח אותו בגיטין וכדומה הפרס הקצוב ע"ז. ועיין בחת"ס יו"ד סימן ר"ל שבשכרוהו כפועל אף מדינא אסור לקפחו אף בפרס דגיטין וכדומה, ומש"כ החת"ס שם אבל בזה"ז שמקבלים ועוקר דירתו ממקומו ובא לכאן, פשוט שלא דוקא עוקר דירתו שאין חלוק דשוכר פועל אם הוא מאותו מקום או עוקר דירתו ממקום אחר. וכ"ש בכאן שלא שייך בבתי כנסיות היתר דקנאת סופרים וגם ההכנסות מביה"כ הם בהיתר גמור שאסור לאחרים לקפחו.

ומכיון שהוא דבר איסור מדין יורד לאומנות חברו לא שייך להתיר בשביל הטענות דשינוי הנוסחאות במקצת ושינוי הנגון בתפלות ר"ה ויו"כ שכל אחד מתפלל מתוך הסדור שאין הבלבול מבטלו מתפלה, וכ"ש אחרי שכבר הורגלו שלש שנים שכבר נתרגלו בהם. וכן שאר הטענות ממה שאירע שקלל והפחיד בשביל שציערוהו וזלזל איזה פעמים אין כדאי להתיר איסור לירד לחייו, דמה שתניא בקידושין דף כ"ח הקורא לחברו רשע יורד עמו לחייו ופירש"י דהוא אף למעט פרנסתו ולירד לאומנתו, הוא רק כשהוא היה המתחיל ולא כשציערוהו ומצד צערו קרא להמצערו רשע. וגם לשון קאמוניסטן גוים שאומרים שאמר בכעסו מסתבר שאינו כקורא רשע, משום דקאמוניסטן הוא שם לא על הרשעות אלא על הפארטיי /מפלגה/ והרבה רשעים בעולם שאינם קאמוניסטן וא"כ ידוע לכל שהוא רק שם זלזול בעלמא שאמר שהנהגתו בזה הוא כהקאמוניסטן. וכן הוא כשקורא ליהודי גוי שידוע לכל שהוא רק זלזול בעלמא שהנהגתו בזה כגוי, ול"ד לקורא רשע שאומר ממש שהוא רשע שכן יבינו השומעים קריאתו. ואף בקורא רשע הא רש"י בב"מ דף ע"א פליג ע"ז וסובר שאסור לירד לאומנתו ולמעט מזונותיו. וכ"ש שטענתם שאחד מהמתפללים ביזה את רבם שהרב אינו פושע כלל בזה שאין כדאי להתיר איסור לירד לאומנתו. ולכן להנצל מהאיסור שכבר נעשה מוכרחין לפייסו בממון ובמחילה עד שיתרצה וימחול. ולא סגי בכאן לבקש מחילה ג' פעמים ולהחשיבו לאכזרי כשלא ימחול בחנם, כי מאחר שיש לו הפסד ממון וטענת איסור בדין התורה רשאי שלא למחול עד שיפייסוהו בממון אף שאין מוציאין זה בדיינים.

והנה על אלו האנשים שהתפללו אצלו יש עוד איסור דמדרכי שלום דיליף מהרי"ק שורש קי"ג מהא דמערבין בבית ישן מפני דרכי שלום שאיתא בגיטין דף ס', דכמו כן אסור לשנות מקום התפלה אפילו היכי שיש קצת טעם, משום דבהא נמי איכא חשדא שיאמרו שהוא או בני ביתו אינם מהוגנים ואיפסק כן בש"ע או"ח סימן קנ"ג סעיף י"ז. ומסתבר שאף להי"א שהביא המג"א בס"ק מ"א שבמקצת שרוצים להתפלל במקום אחר רשאי כיון שגם בביתו מתפללים, הוא רק כשלא היה לבעה"ב שהתפללו בביתו פרנסה מזה, רק מצד חזקת מצוה שבזה אולי סובר הי"א דליכא גם חשדא כשנשארו מתפללים שם כדאיתא בפמ"ג אבל כשיש לבעה"ב פרנסה מזה איכא חשדא אף כשנשארו שם מתפללים, דהרי יאמרו הכל שודאי לא היו הולכין משם להפסידו אם הם מהוגנים. ולכן אם הטעם שהלכו משם הוא טעם קלוש אין רשאיין אף להי"א שבמג"א. ולהטעם השני שיכול לומר שאין רצונו לילך למרחוק, מסתבר ודאי שאין רשאיין לילך משם כשיש לבעה"ב פרנסה אף רק מקצת, דהא חזינן שאף רק בשביל הנאה מועטת שהיה לבעה"ב שהתפללו שם דלא יצטרך לילך למרחוק ואף שהוא נגד שכר פסיעות, אסרו מפני דרכי שלום, אף שליכא שום טעם מדינא לשעבד את האחרים לעשות לו הנאה זו דלא שייך בכלל שעבודים וחייבים על דבר כזה, כ"ש שיש איסור מצד תקנה זו מפני דרכי שלום למנוע ממנו הנאת ממון שזה הא יש לו מכל מתפלל אצלו ונמצא שלכל הטעמים אין רשאיין אף מעט מאלו שקבעו להתפלל אצל רב זה לילך משם למקום אחר אף להי"א שבמג"א.

אך מצד איסור זה דדרכי שלום, אם יש להם טענה גדולה היו רשאים כדאיתא במג"א סימן שס"ו סק"ז והפמ"ג בסימן קנ"ג סק"מ כתב דבטענה רבה משנין ולא חיישינן לחשדא, שכוונתו אף אם החשד יהיה בדבר אחר שליתא מ"מ לא תקנו לאסור מפני דרכי שלום, והטעם אולי משום שלזה איכא דרכי שלום איפכא. שלכן אף ששינוי הנוסחאות והנגינה אינם טעמים חשובים אף להתיר איסור זה אחרי שכבר הורגלו ג' שנים, אבל הטעמים דהפחדות והזלזולים יכולים כשמקפידין להחשיב זה לטעמים חשובים להתיר איסור זה דדרכי שלום. אבל אינם טעמים להתיר איסור החמור דיורד לאומנתו שהחת"ס מסיק בסימן ע"ט דהוא מדאורייתא עיי"ש. ואם האמת הוא כדברי הרבי שאין להם הטענות אלו אסורין אבל אין שייך להשביע על זה מכיון שהוא רק לאיסור ולא להוצאת ממון והם יחושנו לנפשם אם האמת כדברי הרבי.

והנה עתה שנבטל כבר ביהכ"נ שיסדו במקום הקרוב והולכין להתפלל בישיבה דברוקלין דהוא מקום רחוק בקביעות מנין והוא גם מקום שמתפללין שם מתחלה, אם הוא רחוק כל כך שלא נחשב בגבולו שבשביל קביעותם לא ימשכו שעוד אנשים שהיו הולכין להתפלל בביהכ"נ של הרבי ילכו לשם ליכא איסור השגת גבול, ואם המנין דמתחלה היה שם ג"כ מאנשים חרדים הרי היה ביהכ"נ כזה מתחלה ואין לאסור אף אם גם מכאן ילכו לשם אם לא ישפיעו עליהם. אבל עכ"פ טענה השניה יש להרבי על אלו שהתפללו אצלו מצד תקנה דדרכי שלום ונידון כדלעיל. ולגרום בהשפעה על אחרים שילכו מביהכ"נ של הרבי איכא ממילא לבד איסור יורד לחייו של חברו גם איסור לפני עור דהרי האחרים יעברו בעצמם. משה פיינשטיין

משנה אבות פרק ה

(יז) כָּל מַחְלֶקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוּפָה לְהַתְקִיָּם. וְשֹׂאֵינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵין סוּפָה לְהַתְקִיָּם. אִיזוּ הִיא מַחְלֶקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוּ מַחְלֶקֶת הַלֵּל וְשֹׂמַיִם. וְשֹׂאֵינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוּ מַחְלֶקֶת קֶרֶח וְכֹל עֲדָתוֹ.

ר' עובדיה מברטנורא שם

... ואני שמעתי, פרוש סופה, תכליתה המבקש מענינה. והמחלקת שהיא לשם שמים, התכלית והסוף המבקש מאותה מחלקת להשיג האמת, וזה מתקיים, כמו שאמרו מתוך הופוח יתברר האמת, וכמו שנתבאר במחלקת הלל ושמיא שהלכה כבית הלל. ומחלקת שאינה לשם שמים, תכלית הנרצה בה היא בקשת השררה ואהבת הנצוח, וזה הסוף אינו מתקיים, כמו שמצינו במחלקת קרח ועדתו שתכלית וסוף פונתם היתה בקשת הכבוד והשררה והיו להפך: